

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Korkeakoulujen saavutettavuus- suunnitelmat

Opetusneuvos Katri Tervaspalo ja
korkeakouluharjoittelija Roosa Kuisma

Yleistietoa suunnitelmista

- Valtaosa itsenäisiä saavutettavuussuunnitelmia, mutta myös vaihtoehtoisia toteutustapoja
- Suunnitelmia on toteutettu myös ulkoisille verkkosivuille
- Suurin osa suunnitelmista käsittelee sekä opiskelijoita että henkilöstöä, mutta painotus on opiskelijoissa
 - Rajausta ei ole aina kirjoitettu auki, mutta se ilmenee sisällöstä
- Suunnitelmien pituus vaihtelee muutamasta sivusta noin 30 sivuun

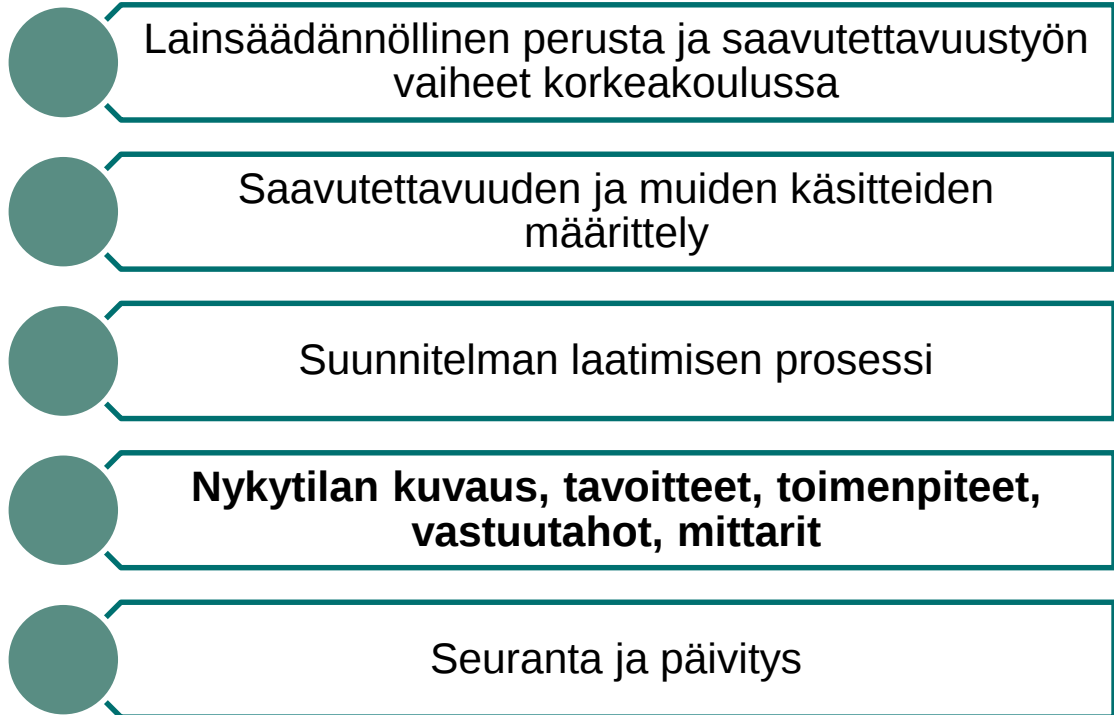
Suunnitelman laatiminen

- Suunnitteluprosessit eroavat siinä, missä kohtaa yhteisö on otettu mukaan valmisteluun.
 - Yhteisön ja sidosryhmien näkemyksiä on kerätty keskustelutilaisuuksissa, kokouksissa, työpajoissa ja haastatteluissa.
 - Lisäksi yhteisöltä on kerätty palautetta ja kommentteja verkkokyselyillä.
 - Henkilöstöä ja opiskelijoita on ollut jäseninä suunnitteluryhmissä.
 - Yhdessä korkeakoulussa suunnitelmaa on kirjoitettu avoimella Teams-kanavalla.
- Laatimisessa on ollut mukana korkeakoulun johtoa (12) ja eri toimintojen edustajia. Rehtorit ja johtajat ovat hyväksyneet suunnitelmia.

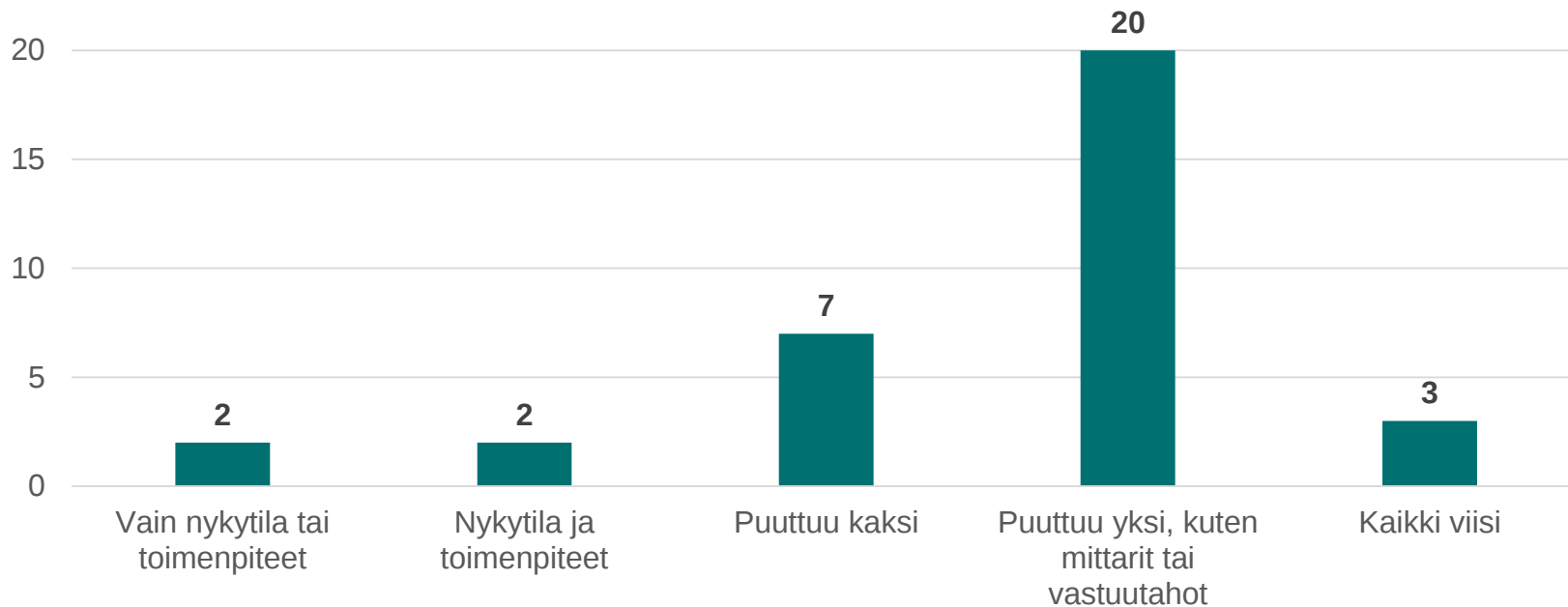
Yhteisön osallistaminen

- Enemmistö suunnitelmista on laadittu yhteisöä osallistaen
- Yhdeksästä (9) suunnitelmasta ei ilmene, miten tai ketkä sen ovat laatineet
- Kolmessa (3) korkeakoulussa suunnitelma on kokonaisuudessaan vain muutaman työntekijän laatima
- Kahdessa (2) suunnitelmassa prosessi on kuvattu yleisluontoisesti ilman, että eri tahoja tai osallistumismenetelmiä on yksilöity

Suunnitelmien rakennuspalikoita

Nykytila, tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot ja mittarit

Seuranta ja päivitys

- **23 korkeakoulua** on määritellyt seurannalle vastuutahon.
- Suurin osa tekee seurantaa vähintään kerran vuodessa.
 - Vaihtoehtoisesti tehdään kokonaisvaltainen arviointi neljän vuoden välein ja kohdennettu arviointi vuoden kuluttua.
- Suunnitelman arviointia ja päivitystä tehdään joko samassa vuosittaisessa syklissä tai päivittämiselle on oma aikataulu (3–4 vuotta).

Arviointimenetelmät ja mittarit

- Nykytilaa on arvioitu haastattelujen, tilastojen, selvitysten ja kyselyiden perustella
 - Lisäksi on käytetty olemassa olevia materiaaleja ja kuvattu prosesseja ja menettelytapoja
- Arvioinnissa on käytetty itsearviointikehikkoja, kuten OHO!-hankkeen saavutettavuuskriteeristöä (2021)
- Osa korkeakouluista on nimennyt toimenpidekohtaisia seurannan mittareita.

Suunnitelmien asiasisältö

Suunnitelmien sisältö

- Suunnitelmien sisältö heijastelee toisaalta Kosusen (2021) ehdottamia tavoitteita ja toisaalta OHO!-hankkeen (2021) saavutettavuuskriteeristöä.
- Saavutettavuuskriteeristöä on hyödynnetty 14 korkeakoulun suunnitelmassa, minkä lisäksi kriteeristö tuodaan esiin kolmessa (3) suunnitelmassa rajatun aihe-alueen yhteydessä.

Esityksen sisältö

- Johtaminen
 - Arvot, asenteet ja toimintakulttuuri
 - Saavutettavuusosaaminen
 - Opiskelijavalinta
 - Opetus ja oppiminen
 - Yksilölliset järjestelyt
 - Tuki- ja ohjauspalvelut
- Opiskelija- tai ylioppilaskunta
 - Häirinnän, syrjinnän ja rasismien poistaminen
 - Fyysinen ympäristö
 - Digitaalinen saavutettavuus
 - Kieli ja viestintä

Johtaminen suunnitelmissa

- *”Jos saavutettavuutta ei oteta huomioon johtamisen kaikilla tasoilla, jää saavutettavuuden toteutuminen helposti esimerkiksi yksittäisten opettajien oman aktiivisuuden varaan.”*
- 19 korkeakoulussa on **saavutettavuuden koordinaatio- tai työryhmä** entuudestaan tai sellainen aiotaan perustaa.
- Vajaa kolmasosa (10) korkeakouluista aikoo sisällyttää saavutettavuuden osaksi **laatu järjestelmäänsä**.

Johtamiseen liittyviä toimenpiteitä

- Vastuun selkeyttäminen, toimijoiden yhteistyön vahvistaminen ja verkoston luominen
- Saavutettavuustyön resursointi (asiantuntijat, työryhmät)
- Saavutettavuuden huomioiminen hankinnoissa ja tuotekehityksessä
- Yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden lisääminen korkeakoulun ja opiskelijakunnan väliseen sopimukseen
- Saavutettavuuden edistäminen kansainvälisissä verkostoissa

Johtaminen, strategia ja ohjaavat dokumentit

- Saavutettavuus ei sanana vielä esiinny strategioissa, minkä osa korkeakouluista aikoo muuttaa
- Strategiassa ja arvoissa esiintyvät kuitenkin esimerkiksi yhdenvertaisuus, monimuotoisuus, inklusiivisuus, osallistuminen, yhteisöllisyys ja opiskeluhuvinvointi

Arvot, asenteet ja toimintakulttuuri suunnitelmissa

- Viralliset arvot, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat ja ohjeistukset epäasiallisesta kohtelusta ja häirinnästä
- Yhteisön osallistaminen ja moninaisuus
- Saavutettavuuden muutosvaatimuksia ei välttämättä tunneta yhteisössä tai saavutettavuudesta ei keskustella säännöllisesti.
- Korkeakoulut kehittävät saavutettavuuden arvioinnin ja seurannan prosesseja ja hyödyntävät tutkimusta ja vertaiskehittämistä.
- Lisäksi korkeakoulut esimerkiksi edistävät kielitietoista toimintakulttuuria ja parantavat vaikutusmahdollisuuksista.

Saavutettavuusosaaminen suunnitelmissa

- Korkeakoulut ovat asettaneet saavutettavuusosaamista edistäviä toimenpiteitä kaikilla saavutettavuuden osa-alueilla
- Johdon ja lähijohtajien koulutus muun muassa eettisestä johtamisesta ja saavutettavuudesta
- Saavutettavuussuunnitelman käsitteleminen esihenkilöinfossa ja opiskelijoiden orientaatiossa
- Henkilöstön ja opiskelijoiden osaamisen vahvistaminen
 - Koulutukset, tilaisuudet ja kirjalliset ohjeistukset
 - Uuden henkilöstön perehdyttäminen

Opiskelijavalintaan liittyviä toimenpiteitä

- Eri ryhmien representaatio markkinoinnissa ja korkeakoulun esittelijöiden valinnassa
- Saavutettava, ymmärrettävä ja monikielinen viestintä eri kanavissa
- SORA-prosessin toimivuus
- Opiskelijalähettilästoiminta ja yhteistyö toisen asteen toimijoiden kanssa
- Opiskelijavalintatapojen sisäinen auditointi
- Positiivinen erityiskohtelu opiskelijavalinnassa

Opetus ja oppiminen: tunnistettuja haasteita

- Saavutettavan harjoittelun toteutuminen ja ohjeistuksen puutteet
- Opetussuunnitelmatyössä ei huomioida kattavasti ohjeistuksia
- Saavutettavien opetusmateriaalien toteutukseen kaivataan aikaa ja osaamista
- Digitaalisten oppimisympäristöjen haasteet

Opetus ja oppiminen: toimenpiteitä

- Opetusmateriaalien toteuttamisen tuki ja materiaalipohjat, kehittämistyöpajat
- Uusille opintojaksoille saavutettavuustarkistuslista
- Saavutettavan harjoittelun toimintamalli, ohjeistukset ja yhteystiedot
- Selkeät tiedot palveluista, apuvälineistä, opintojakson suorittamisen edellytyksistä ja vaihtoehtoisista tavoista osallistua opetukseen
- Aineisto ja palvelumalli opiskelijoiden opiskelutaitojen kehittämiseen
- Kirjastopalveluiden saavutettavuus ja esteettömyys
- Sukupuolitietoinen kielenkäyttö

Yksilölliset järjestelyt

- **Opiskelijavalinnan ja opiskelun yksilölliset järjestelyt ovat yksi tapa toteuttaa kohtuullisia mukautuksia**
- Lähes kaikki korkeakoulut mainitsevat suunnitelmassaan
- ”Ei ole tarkoitettu paikkaamaan saavutettavuuspuutteita”
- Tunnistettuja haasteita:
 - Prosessin kuormittavuus
 - Puutteet opetushenkilökunnan osaamisessa ja ohjeistuksessa
 - Vaihteleva toteutuminen

Yksilölliset järjestelyt: toimenpiteitä

- Prosessin kehittäminen: selkeys, läpinäkyvyys
- Selvitetään mahdollisuutta hankkia tietoturvallinen järjestelmä hakemusten ja tietojen käsittelyyn
- Parannetaan mahdollisuuksia toteuttaa järjestelyjä käytännössä korkeakoulun tiloissa
- Viestinnän ja tietoisuuden lisääminen ja tiedottaminen englanniksi
- Resursointi ja sisällyttäminen työtehtävien kuvauksiin
- Kokemusten kerääminen ja seuranta- ja arviointimenetelmien kehittäminen

Tuki- ja ohjauspalvelut: toimenpiteitä 1/2

- Opintoja edeltävän ohjauksen ja tuen kehittäminen yhteistyössä ammatillisen koulutuksen kanssa
- Avoimen opiskelijoiden ohjaus ja tuki
- Tuki opintojen alkuvaiheessa muun muassa kieliopinnoissa, matemaattis-luonnontieteellisissä opinnoissa ja digitaidoissa
 - Maahanmuuttajataustaisten valmiuksien ja kielitaidon tukeminen, alkuintegraatio ja orientaatio
- Vertaistutortoiminta ja vertaisryhmät

Tuki- ja ohjauspalvelut: toimenpiteitä 2/2

- Opetushenkilökunnan ohjausosaaminen ja koko henkilökunnalle avoimet ohjauskoulutukset
- Ohjaushenkilökunnan valmiuksien vahvistaminen erityisesti haastavissa ohjaustilanteissa
- Saavutettavuustietopankki ja opetusvideot
- Kokemusasiantuntijoiden tiedon hyödyntäminen sekä keskeyttämisen syiden paikantaminen
- Harjoittelu- ja uraohjauksen ja kansainvälisen opiskelijaliikkuvuuden kehittäminen

Opiskelija- tai ylioppilaskunta

- Saavutettavuus huomioidaan toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa
- Tapahtumien yhteistyökumppaneilta vaaditaan sitoutumista saavutettavuuden edistämiseen
- Ohjeet saavutettavien tapahtumien toteuttamiseksi
- Häirintäyhdyshenkilötoiminta ja opiskelijatuutoreiden koulutus
- Aktiivinen yhteistyö korkeakoulun kanssa ja kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö

Häirinnän, syrjinnän ja rasismien poistaminen: toimenpiteitä

- Korkeakoulu nimeää häirintäyhdyshenkilöt
- Inklusiivisen työkuulttuurin arjen pelisäännöt ml. turvallisen tilan periaatteet
- Toimintamalli opiskelijoiden ja henkilöstön välille syntyneiden tilanteiden selvittämiseen
- Anonyymin raportointiprosessi ilmoittajansuojelu-direktiivin mukaiseksi
- Rasismikysely
- Ohjelman päivittäminen sisältämään verkkovihan

Fyysinen ympäristö suunnitelmissa

- Nykytilan kuvauksen perusteella esteettömyydessä on vielä parannettavaa. Myös kokonaiskuva tilojen esteettömyydestä voi olla vielä puutteellinen.
- Korkeakouluissa on epäselvyyttä esimerkiksi siinä, miten tiloja määritellään esteettömäksi.
- Korkeakoulut kehittävät kartoittamisen, suunnittelun ja seurannan prosesseja ja tekevät priorisointia ja resursointia.
- Toimenpiteillä poistetaan liikkumiseen, kuulemiseen, näkemiseen, ymmärtämiseen ja kommunikaatioon liittyviä esteitä.
- Korkeakoulut kehittävät tilavarausjärjestelmää ja esteettömyys- ja turvallisuusviestintää.
- Sukupuolineutraalien wc-tilojen määrää lisätään.

Digitaalinen saavutettavuus suunnitelmissa

- Digitaalisen saavutettavuuden edistämiseen perustettu työryhmiä.
- Ohjeet ja toimintatavat eivät ole yhdenmukaisia tai niitä ei tunneta. Myös vastuut kaipaavat selkeyttämistä.
- Suunnitelmissa tunnistetaan, että digiympäristöjen saavutettavuus vaihtelee ja saavutettavuusselosteita puuttuu.
- Todetaan, että vapaaehtoinen koulutus henkilöstölle ei ole toiminut.

Digitaalinen saavutettavuus: toimenpiteitä

- Tietojärjestelmien saavutettavuuden parantaminen
- Saavutettavuutta tukevien ratkaisujen tarjoaminen (tekstitykset, transkriptiot)
- Saavutettavien materiaalien tarjoaminen
- Yhteistyö ja verkostoituminen: Korkeakoulujen verkkopalvelujen saavutettavuus -työpaja
- Tapahtumien järjestäminen saavutettavasti
- Oppimateriaalien ja tutkimuksen avoimuuden tukeminen

Kieli ja viestintä

- Kieliperiaatteet ja linjaukset (englannin kieli, selkokieli, viittomakieli)
- Kielitietoinen toimintakulttuuri ja rekrytointi
- Kielitaitovaatimusten kehittäminen (S2, R2)
- Simultaanitulkkaus kokouksissa ja tilaisuuksissa
- Opasteet ja saavutettavuusmateriaalit laaditaan myös englannin kielellä
- Viestinnän saavutettavuus ja inklusiivisuus sekä saavutettavuutta koskeva viestintä
 - Strateginen viestintäsuunnitelma tietoisuuden lisäämiseksi

Johtopäätöksiä

Johtopäätöksiä 1/3

- Saavutettavuussuunnitelmien laatiminen on luonut pohjaa systemaattiselle saavutettavuustyölle ja saavutettavuuden seurannalle.
- Suunnitelmissa saavutettavuutta lähestytään laajasti eli saavutettavuus näyttäytyy eri toimintoja läpileikkaavana periaatteena.
- Suunnitelmista on vielä havaittavissa saavutettavuustyön resursoinnin erot.

Johtopäätöksiä 2/3

- Suunnitelmat kertovat nykyisellään enemmän saavutettavuustyön suunnasta kuin saavutettavuuden nykytilasta.
 - Saavutettavuuden seurannan kehittäminen voi muuttaa tilannetta.
- Huomioita tulisi kiinnittää aliedustettujen ryhmien osallistumiseen huomioiden muun muassa vammaisyleissopimuksen periaatteet.
 - Tarvittaessa asiantuntemusta voi hankkia myös ulkopuolelta.

Johtopäätöksiä 3/3

- Tavoitteet ja toimenpiteet koskevat erityisesti opintojen aikaista saavutettavuutta.
- Työllistymistä käsitelty erityisesti kansainvälisten opiskelijoiden näkökulmasta.
 - Työharjoittelun saavutettavuus on tunnistettu erityiseksi kehityskohteeksi.
- Aliedustettujen ryhmien tavoittaminen ja tukeminen hakuvaiheessa ja opiskelijavalinnassa kaipaisi erityistä huomioita.

Pohdittavaksi

Pohdittavaksi korkeakouluille 1/2

- Kattaako nykytilan kartoitus eri aliedustetut ryhmät ja taustatekijät?
- Onko nykytilaa arvioitu monipuolisesti eri menetelmiä käyttäen?
- Huomioidaanko nykytilan arvioinnissa, missä on parannettu ja missä on puutteita?
- Onko tavoitteet ja toimenpiteet johdettu nykytilan arvioinnista?
- Ovatko toimenpiteet konkreettisia ja riittäviä tavoitteiden saavuttamiseksi?
- Onko toimenpiteet resursoitu ja huomioitu talousarviossa?
- Miten seurataan kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuutta?

Pohdittavaksi korkeakouluille 2/2

- Onko suunnitelma toimintaa sisäisesti ohjaava vai kaikkien saatavissa oleva dokumentti?
- Laaditaanko suunnitelma erillisenä vai yhdistetäänkö se muihin suunnitelmiin?
- Miten henkilöstö huomioidaan suunnitelmissa?
- Miten suunnitelma otetaan osaksi organisaation arkea?

Kiitos!

katri.tervaspalo@gov.fi